

TA'LIM FIDOYILARI

RESPUBLIKA ILMIY-USLUBIY JURNALI

2023

PHILOLOGICAL SCIENCES

PEDAGOGICAL SCIENCES

SOCIAL SCIENCES AND
HUMANITIES

EXACT SCIENCES

NATURAL SCIENCES

ECONOMICS

ART AND CULTURE

MEDICAL SCIENCES

TECHNICAL SCIENCES

VOLUME 1

 +998 97 277 78 01 WWW.REANDPUB.UZ INFO@REANDPUB.UZ

CYBERLENINKA

BASE

OpenAIRE

Google
Scholar

«TA'LIM FIDOYILARI»

ILMIY-USLUBIY JURNALI

1-SON, 1-JILD DEKABR 2022 1-QISM

BARCHA SOHALAR BO'YICHA

BARCHA SOHALAR BO'YICHA

3-SON, 2-JILD MART 2022 2-OISM

Таълим сифатини оширишда компетенциявий ёндошув ва инновациялар хамда дарс самарадорлигини ошириш омиллари

Махмудов Л.Ю. Тошкент тиббиёт академияси
ўқитувчиси

Аннотация. Таълим сифатини оширишда компетенциявий ёндошув . Таълим сифатини оширишда инновациялар. Дарс самарадорлигини ошириш омиллари

Ҳозир умумтаълим мактабларимизда ўқитувчи шахси, унинг обрў ва нуфузи, моддий ва маънавий қўллаб-қувватланиши ҳам ҳавас қилса арзигулик. Галдаги вазифа эса таълим-тарбия жараёнини мазмунан такомиллаштириш, уни сифат жиҳатдан тамоман янги босқичга кўтаришдан иборатдир.

Тараққиёт ўз шиддати билан ҳаёт тарзимизга кириб келаётган бир пайтда мураккаб техника ва технологиялар фарзандларимиз онгу шууридан ҳам мустаҳкам ўрин эгалламоқда. Бундай вазиятда ўқувчига бирор янги билим бериш, уни ўқиш ва изланишга ўргатиш учун ўқитувчидан жуда катта маҳорат талаб қилинмоқда. Табиийки, бу жараён касбини севган, ардоқлаган, ўзини ҳурмат қилган ҳар бир педагогни изланишга, янгидан-янги педагогик усул ва услублар, технологияларни ўрганишга, кашф қилишга ундамоқда.

Мустақиллик йилларида таълим-тарбия сифати ва самарадорлигини замон талаблари даражасига кўтариш давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бирига айланди. Таълим устуворлиги, таълим мазмуни ва тузилиши ўзгармоқда, янги стандартлар жорий этилмоқда, таълим сифати ривожланишининг янги, янада юқори босқичига кўтарилмоқда. “Фарзандларимиз биздан кўра кучли, билимли, доно ва албатта, бахтли бўлишлари” учун мустақиллик йилларида халқ таълими тизимида барча шарт-шароитлар яратилмоқда, шахсга йўналтирилган таълим стратегияси амалга оширилмоқда, таълим тизимида инновацион фаолликнинг жадаллашуви кузатилмоқда. Бугунги кунда илм-фан, техника ва ахборот коммуникацион технологиялар, ишлаб чиқариш соҳаларининг тез суръатларда жадаллик билан ривожланиши таълим тизими ходимларидан таълим-тарбия сифатини мазмун жиҳатидан янги босқичга кўтариш, бунда инновацион технологиялардан самарали фойдаланишни талаб этиб, ҳар бир тизим ходими, айниқса ўқитувчилар зиммасига янада юксак масъулият ва вазифаларни юклайди. Умумий ўрта таълим муассасалари таълим жараёнига инновацияларни татбиқ этиш ўқитувчиларнинг инновацион фаолиятдан бошланади. Чунки ўқитувчи таълим ва тарбия жараёнининг етакчиси, ташкилотчиси бўлиб, унинг инновацион маданияти, ташаббускорлиги, ижодий фаоллиги, креатив фикрлаши, новаторликка бўлган интилиши таълим тизимини ривожлантиришнинг асосий омилларидан бири ҳисобланади. “Инновация” сўзи латин тилидаги “inovatis” (in - ичига, novus – янги,

янгилик) сўздан олинган бўлиб, таржима қилганда “янгилик киритиш, ижобий ўзгариш, янгиланиш” деган маъноларни англатади. Инновациялар илмий-амалий жиҳатдан асосланган, бирон-бир соҳада аниқ мақсадга қаратилган ҳамда амалий татбиқ этишга йўналтирилган юқори самарадорликка эга янгилик ҳисобланади. Педагогик инновация дейилганда самарали натижага эришиш мақсадида таълим-тарбия жараёнига янгиликлар, ижобий ўзгаришлар киритиш тушунилади. Педагогик инновациялар илмий мактабларда, таълим амалиётида ҳамда олим ва педагогларнинг ижодий фаолияти натижасида вужудга келади. Инновация ҳар томонлама пухта режалаштирилган, ўқув жараёнига мақсадли киритилаётган янги таълимий амалиёт (янги тартиб, услуб, метод, методология, технология ва бошқ.) ҳисобланади. Инновациянинг ўзига хос хусусияти қуйидагилар ҳисобланади: – инновациялар доимо долзарб муаммонинг янги ечимини ўз ичига олади; – улардан фойдаланиш янги сифатли натижаларни олиш имконини беради; – инновацияларни татбиқ этиш тизимдаги барча компонентларнинг сифатий ўзгаришларига олиб келади. Педагогик инновацияларнинг самарадорлигини аниқлашда диагностика методидан фойдаланиш яхши натижа беради. Мазкур метод уч босқичда амалга оширилади. Педагогик инновацияларнинг самарадорлигини аниқлашга йўналтирилган диагностика методининг биринчи босқичида ўқитувчилардан анкета сўровномалари олинади. Анкета сўровномалари экспертизадан ўтказилади. Индивидуал суҳбат жараёнида анкета маълумотлари аниқлаштирилади. Диагностик маълумотлар таҳлил қилинади. Педагогик инновацияларнинг самарадорлигини аниқлашга йўналтирилган диагностика методининг иккинчи босқичида биринчи босқичдан олинган аниқ маълумотлар асосида ўқитувчиларнинг касбий-педагогик малака даражасини ошириш бўйича иш режа тузилади ва 4 режа амалга оширилади. Диагностика материаллари таълим муассасаси методик фаолият, фан йўналиши бўйича методик комиссия иши, индивидуал методик иш режаларига киритилади. Педагогик инновацияларнинг самарадорлигини аниқлашга йўналтирилган диагностика методининг учинчи босқичида ишнинг якуний натижаси чиқарилади. Мазкур босқичнинг вазифаси ўқитувчи фаолиятининг оралик ва якуний натижаларини аниқлаш, педагогик жамоа ичида содир бўлган ўзгаришларни таҳлил қилиш, фан йўналиши бўйича методик бирлашма ва комиссиялар ишини баҳолаш ва таҳлил қилишга йўналтиришдан иборат. Инновацион педагогик жараёнларни диагностика методидан фойдаланиб ўрганиш қуйидагиларни назарда тутади: – ўқитувчиларнинг педагогик фаолиятда муайян қийинчиликларни бартараф этиш асосида шаклландиган касбий-педагогик қизиқиш, эҳтиёж ва кадриятларини тизимли ўрганиш; – ўқитувчиларнинг эҳтиёж ва қизиқишларини қондиришга йўналтирилган илғор педагогик тажриба йўллари, концепция ва технологияларини излаб топиш; – ўқитувчиларнинг хусусиятига мос келадиган педагогик инновацияларни ўзлаштириш ва татбиқ этиш турларини танлаш. Педагогларнинг

инновацион маданиятини ривожлантиришдан кўзланган асосий мақсад бу сифатли таълим-тарбия жараёнини ташкил этиш орқали самарадорликка эришишдан иборат

Айни вақтда таълим соҳасида ислохотлар амалга оширилмоқдаки, бу педагог кадрлар салоҳияти, уларнинг касбий ва методик маҳорати, таълим мазмуни ва сифатини мунтазам ошириб боришга эришишни долзарб масала қилиб қўймоқда.

Таълим жараёнини самарали ташкил этиш, дарсни қизиқарли ўтишда қуйидагилар: кичик маъруза, амалий машғулотлар, қўшимча дарслар, тренинг, баҳс-мунозара, конференция, экскурсия, тақдимот, кичик гуруҳларда ишлаш, беллашувлар, кластер, БББ, ФСИ каби усулларни қўллаш, дарсда замонавий таълим технологияларини қўллашни тақозо этади.

Замонавий таълим технологиялари қуйидагилардан иборат:

*муаммоли таълим машғулотларини ташкил этиш ва бошқариш; буни учта босқичда амалга ошириш мумкин: муаммоли вазият ҳосил қилиш, муаммони ечиш тахминларини шакллантириш, ечимнинг тўғрилигини текшириш;

*назарий маълумотларни беришга асосланган амалий ролли ва компьютер ўйинлари;

*ижодий муҳит яратиш, ўқув тарбиявий масалаларни ечишга йўналтирилган технология;

*тренинглар (таълим давомида муайян турдаги масалаларни ечиш, билиш фаолиятига таъсир этувчи омилларга асосланган технология).

Замонавий дарс шундай дарски, унда ўқитувчи ўқувчининг мавжуд имкониятларидан уздабуронлик билан фойдаланиб, унинг ақлий лаёқатини ишга солиб, ўсиб боришни таъминлайди. Дарсни шундай ташкил қилиш керакки, унда ўқувчиларни мустақил фикрлаш, ижод этиш ва изланишга сафарбар этиш, дарс жараёнида ишончва эркинлик муҳитини яратиш, ижодий ва амалий мулоқотда бўлишни таъминлаш, ўқувчи фикрини изоҳлаш, таҳлил қилиш, талқин этиш, ижодий муҳит яратиш, кичик гуруҳларда ишлашда ҳамкорлик фаолиятини, ўқитиш самарадорлигини ошириш мумкин бўлсин.

Дарсда инновацион ёндошув ўқитувчи-ўқувчи ҳамкорлигини таъминлайди. Бу борада ўқитувчи аниқ вазиятларни ўрганиш методидан фойдаланиши мақсадга мувофиқ. Бунда:

*дарс мазмун моҳиятини сингдириш, аниқ фикр билдириш, фикрлашга, изоҳлашга, қидириб топишга, хулосалашга ўргатиш;

*мустақил ишлашга, ўз-ўзини тарбиялашга, ижодий муҳит яратиш, фикрлаш, сўзлаш маданиятига ўргатиш;

*билим,кўникма,малакаларини ошириш,педагогик-психологик муҳит яратиш;

*янги билим ғояларини ижодкорлик билан ўрганиб ўзлаштириш,лойихалаш,моделлаштириш,амалиётга татбиқ этиш;

*таълим жараёнини таълим берувчи ва таълим олувчининг ҳамкорлик фаолияти сифатида ташкил этиш;

*таълим берувчилар фаолияти самарадорлигини ошириш,таълим соҳасини ривожлантириш;

*дарсда билим ва фикр эркинлиги,интерфаол методларидан фойдаланиш.

*дарсда АКТдан фойдаланиш ва ш.к.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, ҳозирги куннинг талабига жавоб бера оладиган,ҳар томонлама билимли, кўп қиррали, янгиликларни ўзлаштира оладиган ва ҳаётга татбиқ эта оладиган,компьютер саводхонлигига эга ва дарсда АКТдан фойдалана оладиган, ўз тилидан ташқари инглиз ва рус тилларини ҳам билиши ёки қрганишга ҳаракат қиладиган ўқитувчи замонавий ўқитувчидир. Бундай ўқитувчилар баркамол авлод тарбияси йўлида масъуллигини унутмаган ҳолда жўшқинликда фаолият юритади.

Таълим-тарбия мазмунининг узвийлиги ва изчиллигини таъминлаш мақсадида **таянч компетенциялар** (*бугунги кунда тажриба тадқиқотдан ўтказилаётган компетенциялар: Коммуникатив, Ахборот билан ишлаш, Шахс сифатида ўз-ўзини ривожлантириш, Ижтимоий фаол фуқаролик, Умуммаданий, Математик саводхонлик, фан ва техника янгиликларидан хабардор бўлиш ҳамда фойдаланиш*) ҳамда таълимда ҳар бир ўқув фанини ўзлаштириш жараёнида ўқувчиларда, шу фаннинг ўзига хослиги, мазмунидан келиб чиққан ҳолда, соҳага тегишли **фанга оид компетенцияларни** шакллантириш назарда тутилган. Бу вазифани амалга ошириш учун педагог кадрларимиз тайёрми, бунинг учун ўқитувчининг ўзида қандай компетенциялар шаклланган бўлиши керак? Замонавий ўқитувчи, маҳоратли ўқитувчи... – компетентли ўқитувчими? У қандай талабларга жавоб бериши лозим? каби кўплаб саволлар туғилиши табиий. Ўқитувчининг касбий компетентлиги талабларидан айримларини кўрсатиб ўтамиз:

– давлат таълим стандартига мос келадиган таълим – тарбия мақсадини аниқ ва равшан белгилаши керакки, натижада маълум вақт ичида унга эришишни таъминлайдиган ижобий натижа тўғрисида хулоса қилиш мумкин бўлсин;

– ўқув-тарбиявий жараён мазмунини Давлат таълим стандарти талаблари ва ўқув дастури бўйича чуқур эгаллаши, мунтазам равишда ўз педагогик маҳоратини илмий-техникавий тараққиёт талабларига мос ҳолда ривожлантириб бориши лозим;

– Дидактик жараёни амалга ошириш талаблари билан таниш бўлиши керак: бу – жадаллаштириш ва табиатан монандлик талабидир. Жадаллаштириш дидактик масалаларни маълум вақт доирасида бир мунча тез ва юқори савияда еча оладиган метод ва усулларни қўллашни талаб этади. Таълим ва тарбияда бу талабни аниқлаб берувчи омил-ўқувчиларнинг маълум компетенцияларни ўзлаштириш тезлиги ҳисобланади. Иккинчиси ўқув-тарбиявий жараёни шундай ташкил этишга асосланганки, бунда мумкин қадар ўқувчиларнинг кенг доирада таянч ҳамда фанга оид компетенцияларни эгаллашига имкон туғдирадиган ва уларнинг компетентлигини ривожлантира оладиган бўлиши шарт.

– ўқув-тарбия жараёнини амалга оширишда ўқитишнинг самарали шаклларидан фойдалана олиши керак. Ўқитишнинг ташкилий шакллари ва воситалари тўғри танланиши педагогик жараён элементларининг маълум қонуният асосида бир-бирлари билан боғлиқ ҳолда таъминлаш.;

– ўқув-тарбия жараёнида ўқувчиларнинг ҳаёти, соғлиғи ва ахборот хавфсизлигини таъминловчи ижобий психологик-педагогик шарт-шароитни яратиш;

– ўқувчининг таълим мазмуни ва тарбия таъсирини яъни компетенцияларни қай даражада эгаллаётганлигини энг мақбул усуллар ёрдамида доимо назорат қилиб бориши лозим. Бу тўғрида олинган ахборотлар эса педагогик жараёни мақсадга мувофиқ тарзда бошқариш имкониятини беради.

Ўқувчиларда компетенцияларни, компетентликни шакллантириш ва ривожлантириш фақат ўқитувчи томонидан ёки фақат таълим муассасасида амалга оширилмайди. Бу жараён оилада, атроф-муҳитда, жамоада ва инсон иштирокидаги барча вазиятларда юз беради ва унинг бутун ҳаёти мобайнида давом этади. Демак, фарзандларимизнинг компетентли бўлиши учун ҳар биримиз ўз соҳамиз, касбимиз бўйича компетентли бўлмоғимиз лозим.

Адабиётлар

1. Йўлдошев Ж.Ғ., Усмонова С.А. Педагогик технологиялар асослари - Т., 2004
2. Азизходжаева Н.Н. Педагогик технология ва педагогик маҳорат – Т., 2006:
3. Очиллов М. «Янги педагогик технологиялар» / қўлланма. - қарши: Насаф, 2000.
4. Фарберман Б.Л. «Прогрессивные педагогические технологии» - Т. 1999.;
5. Фарберман Б.Л. Илғор педагогик технологиялар - Т., 2001.

153	Таълим сифатини оширишда инновация Ахмедова Хуррият Одилбековна	985
154	Ўқитувчи - таълим таракқиётида асосий омил Джурақулова Мукаррам Бойқобиловна	995
155	Мактаб ўқитувчиларининг малакасини оширишни такомиллаштириш йўллари Исмайлов Шерзод Чориевич	1002
156	Мактабда ўқитувчининг ўқувчилар билан ишлашдаги касбий маҳоратининг ўрни ва аҳамияти Гузарова Нодира Эшнӣёзовна	1008
157	Ўқувчи ёшларда компетенцияларни шакллантиришнинг айрим жиҳатлари Валиева Дилрабо Абдусатторовна	1014
158	Тарих ўқитувчиларида педагогик маҳоратни шакллантиришни лойиҳалаштириш Исакова Нилуфар Абдумаликовна	1024
159	БОШЛАНГИЧ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИНИ МУСТАҚИЛ ФИКРЛАШГА ЎРГАТИШДА ПЕДАГОГНИНГ ВАЗИФАЛАРИ Ахмедова Фотима Нурмаматовна	1033
160	Тарих фани давлат таълим стандартлари талаблари асосида ўқувчиларда компетентликни шакллантиришнинг муҳим жиҳатлари Тохирова Мадина Холмурод кизи	1039
161	Адабиёт дарсларида ўқувчиларнинг оғзаки ва ёзма нутқини ўстиришда илғор педагогик технологияларнинг роли ва аҳамияти Қаҳҳорова Дилбар Ғаниевна	1044
162	Тарих дарсларида интерфаол усуллардан фойдаланиш-ўқувчилар фаоллигини оширишдаги муҳим омил Шодмонов Қудратилла Назарович	1047
163	Умумтаълим мактабларининг тарих дарсларида Ўзбекистон тарихи манбаларидан фойдаланишнинг айрим жиҳатлари Ниязова Умида Заировна	1052
164	Таълим сифати ва дарс самарадорлигини оширишда интерфаол усулларнинг роли ва аҳамияти Темирова Фотима	1062
165	Таълим сифати ва дарс самарадорлигини оширишда интерфаол усулларнинг роли ва аҳамияти Темирова Фотима	1067
166	Адабиёт дарсларида муаммоли таълимнинг ўрни ва аҳамияти Мамаюсупова Арзигул	1073
167	Таълим сифатини оширишда компетенциявий ёндошув ва инновациялар ҳамда дарс самарадорлигини ошириш омиллари Махмудов Л.Ю.	1074
168	Ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамиятини барпо этишда ёшлар онгида миллий ғояни шакллантиришнинг аҳамияти Джалилова Башорат Атахановна	1085
169	Дарсни замонавий ёндашувлар асосида ташкил қилиш ва ўтиш – дарс самарадорлиги гарови сифатида Шоймуратов Солижон Омонович	1088